

III RIIGIKOGU

3. istungjärk. **Protokoll nr. 88 (54).**

1927. a.

III Riigikogu koosolek 20. mail 1927. a.
kell 10.

Kokku on tulnud 90 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Teemant**,
haridusminister **J. Lattik**, kohtuminister **O. Tief**,
sõjaminister **N. Reek**, teedeminister **A. Kerem**,
töö-hoolekandeminister **J. Masing**, põllutöominister **O. Köster**,
kaubandus-tööstusminister **K. Kornel**, riigi koolivalitsuse
direktor **G. Ollik**.

Päevakord:

1. Eesti-Läti vahelise kummagi riigi kodanikkudelt piletitä sõidu eest raudteel või muude raudteemääruste rikkumise eest määratud trahvirahade sissenõudmise kokkuleppe kinnitamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

2. Tsekiseadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

3. Tsiviil-kohtupidamise seaduses ettenähtud sundtäitmise korra muutmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

4. Riiklikkude põllumajanduslikkude laenu liitmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

5. Tehnilisteks otstarveteks piirituse müügi ja tarvitamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

6. Peremeheta-maade tarvitamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

7. Riigiteenijate ametisõitude tasu seaduse muutmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

8. Kriminaalseadustikkudes ettenähtud õigustekaotamise muutmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

9. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse muutmise seadus nr. 2 — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

10. Aktsiaseltside ja osäühingute kohta käivate seaduste täiendamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

11. Kriminaal-kohtupidamise seaduse §§ 337., 978. ja 978¹ muutmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

12. Peeter Suure merekindluse ja mereametkonna jaoks võõrandatud kinnisvarade korraldamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

13. Eesti-Belgia vahelise konsulaarkonventsiooni kinnitamise seadus — III lugemisel.

14. Perekonna-abiraha seaduse muutmise seadus — III lugemisel.

15. Ärimaksu-seaduse muutmise seadus — III lugemisel.

16. Koolinõunikude ja avalikkude koolide õpetajate ajutise palgalisa seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab abiesimees **R. Penno**.

Sekretäri kohal sekretär **M. Juhkam**.

Koosolek algab kell 10.15 min.

Juhataja **R. Penno**: Avan Riigikogu koosoleku.

1. Eesti-Läti vahelise kummagi riigi kodanikkudelt piletitä sõidu eest raudteel või muude raudteemääruste rikkumise eest määratud trahvirahade sissenõudmise kokkuleppe kinnitamise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson**.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.

2. Tsekiseadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson**.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.

3. Tsiviil-kohtupidamise seaduses ettenähtud sundtäitmise korra muutmise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson**.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.

4. Riiklikkude põllumajandus-
likkude laenude liitmise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson**. Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.
5. Tehnilisteks otstarveteks piirituse müügi ja tarvitamise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson**. Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.
6. Peremeheta-
maade tarvita-
mise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson**. Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.
7. Riigiteenija-
te ametisõitude
tasu seaduse muutmise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson**. Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.
8. Kriminaal-
seadustikkudes
ettenähtud õi-
gustekaotamise
muutmise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson**. Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.
9. Riigimaade
põliseks tarvi-
tamiseks ja
omanduseks
andmise seadu-
se muutmise
seadus nr. 2 — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson**. Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.
10. Aktsiaselt-
side ja osahin-
gute kohta käi-
vate seaduste
täiendamise
seadus — re-
daktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson**. Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.
11. Kriminaal-
kohtupidamise
seaduse §§ 337,
978. ja 978¹
muutmise sea-
dus — redakt-
sioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson**. Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.
12. Peeter Suu-
re merekindlu-
se ja mereamet-
konna jaoks
võõrandatud
kinnisvarade
korraldamise
seadus — re-
daktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson**. Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.
13. Eesti-Belgia
vahelise konsu-
laar-konventa-
siooni kinnita-
mise seadus
— III lugemisel.
(Tekst III Rk.
3. istungj. pr. pr.
lisades, vaata
sisukord.) Väliskomisjoni aruandja **A. Rei**. Seaduseelnõu ühes redaktsioonilise parandusega võetakse nähtava enamusega vastu paragrahvide viisi ja lõpuhääletamisel redaktsiooni komisjoni andmata.
14. Perekonna-
abiraha sea-
duse muutmise
seadus — III lu-
gemisel.
(Tekst pr. 87,
veerg 2351—
2357.) Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Sulg**. Seaduseelnõu ühes redaktsiooniliste parandustega võetakse nähtava enamusega vastu osade viisi ja lõpuhääletamisel redaktsiooni komisjoni andmata.
15. Ärimaksu-
seaduse muut-
mise seadus —
III lugemisel.
(Tekst pr. 87,
veerg 2361—
2362.) Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Sulg**. Seaduseelnõu ühes redaktsiooniliste parandustega võetakse nähtava enamusega vastu paragrahvide viisi ja lõpuhääletamisel redaktsiooni komisjoni andmata.
16. Koolinõu-
nikkude ja ava-
likkude koolide
õpetajate ajuti-
se palgalisa
seadus — I luge-
misel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja komisjoni abiesimees **K. Ast**: Väga austatud rahvasaadikud! Mina olen selle seaduseelnõu puhul, kui nii öelda tohin, hädaaruandja. Rahaasjanduse komisjonile esitati Vabariigi Valitsuse poolt käesolev seaduseelnõu kiires korras, ja komisjonil tuli see samuti kiires korras läbi vaadata, misjuures komisjonil korda ei läinud seaduseelnõu jaoks aruandjat leida või valida, nii et juhatuse poolt

tuli mind, abiesimeest, aruandjaks volitada. Seaduseelnõu ise on tingitud sellest asjaolust, et Vabariigi Valitsuse poolt esitatud seaduseelnõu õpetajate palga korraldamise asjus Riigikogu poolt käesoleval istungjärgul vastu võtmata peab jääma, kuna otsustatud on istungjärku vanematekogu ettepanekul täna lõpetada.

Rahaasjanduse komisjon andis tolle seaduseelnõu alamkomisjoni. Alamkomisjon vaatas ta läbi ja tegi oma parandused. Samuti vaatas seaduseelnõu hariduskomisjon pedagoogilistes osades läbi. Selle järele võttis Riigikogu rahaasjanduse komisjon seaduseelnõu esimesel lugemisel vastu. Aga tal ei olnud võimalik asuda seaduseelnõu II ja III lugemisele. Samuti oli selge, et kui rahaasjanduse komisjon oleks katsunudki seda tööd kiires korras toimetada, ei oleks suutnud Riigikogu ometi seadust vastu võtta kõigil kolmel lugemisel. Sellest teadmises juhitud on Vabariigi Valitsus esitanud uue lühikese seaduseelnõu, millega Vabariigi Valitsusele õigus antakse õpetajate palgaasja eelseisvatel kuudel ajutiselt korraldada sel alusel, et kõigile avalikkude koolide õpetajatele kui ka koolinõunikudele maksab valitsus lisapalka, arvates 25% praeguse palga suurusest. See ei ole muidugi sarnane palgakõrgendus, mis vastaks Vabariigi Valitsuse poolt esitatud palgaseaduse normidele, aga ta oleks ometi tuntav kergendus kõigile õpetajatele ja koolinõunikudele, kes nüüd palga poolest on taha jäänud kõigist teistest riigiametnikkudest, kelle jaoks palk Riigikogu poolt uuesti korraldati. Et seda ülekohtu, mis niiviisi õpetajaskonnale sünniks, vähegi parandada, annab käesolev seaduseelnõu, kui ta vastu võetakse, valitsusele mõningaid võimalusi.

Rahalisi raskusi ei näi selle tagajärjel tekkivat, sest et käesoleva seaduseelnõu vastuvõtmisega jääks ära 13. kuupalk. Teiseks ei tähendaks see 25%-line palgatõstmine ettenähtud eelarve-summade alal 1927. ja 1928. aastal mingisuguseid suurendusi, vaid ainult mõningaid liikumisi ja ümberpaigutusi. Õpetajate palk ei saa kunagi olla täpselt ja absoluutselt kindel, sellepärast et tarvitseb ainult ühel õpetajal teenistuseaasta poolt ühe astme võrra kõrgemale tõusta, ja on juba hädapärane, kuigi väike, palgasuurendus käes. Samuti on palga alal teisedki liikumised alati võimalikud, nii et õpetajate aastapalga summa kõigub 5 miljoni piirides, ja kordan veel, kunagi ei või see olla lõplikult täpne. Kui praegune seaduseelnõu vastu võetakse, ja kui Vabariigi Valitsusel tuleb selle järgi käia tervelt 12 kuud, mida aga rahaasjanduse komisjon ei arva, ja mida arvatavasti ka Vabariigi Valitsus ei soovi,

siis võiks lõpukokkuvõttes olla ehk juttu puudujäägist umbes 2 miljoni marga võrra. Aga see on sootu problemaatiline küsimus, ja arvatavasti ei tule tõeliselt mingit puudujääki, sest et haridusministeerium teadupärast korraldab klassikomplektide kokkutõmbamist, vähemalt keskkoolide alal. Sealt saavutatakse kokkuvõttes, mis võib isegi suuremaks osutada, kui mõeldav pisike puudujääk 25%-lise palgalisa juures.

Igatahes on fakt see, et kui Riigikogu oleks saanud vastu võtta valitsuse poolt esitatud palgaseaduse, millega võetakse riigi kanda tervelt 80% õpetajaskonna palga summast, siis oleks riigikassa enda peale palju suuremad kohustused võtnud, kui ta ajutise palgaseadusega võtab. (O. Gustavson, stp: Kas see 25% arvatakse kogu palgasumma pealt?) Kogu palgasumma pealt. Väljamaksu teostab enesestmõistetavalt Vabariigi Valitsus. Väljamaks ei lange omavalitsuste peale, vaid nagu seaduse selge tekst ütleb: 25% kogu palgast maksab riik. (O. Gustavson, stp: Seaduse järgi ei ole see selge!) Siin on ju öeldud: „riigi poolt eelarve palgakrediidist ajutist palgalisa kuus 25%.“ On ju päris selge, et selle 25% maksab riigikassa, mitte omavalitsus, ja et see protsent tervest palgast arvatakse, nagu neilgi juhtumistel, kus meie õpetajatele oleme andnud poolekuu palga, lähemalt määramata summat, sest palk on ju kindlaks määratud, ja seadus ütleb täpselt, kui suur on koolinõunikude ja avalikkude koolide õpetajate palk.

Teen rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

L. Raudkepp (krst): Väga austatud Riigikogu liikmed! (L. Johanson, stp: Nüüd tulevad värsid!) Praegusest seadusest ei saa mööda minna mõne väikse arvustava märkusega. Õpetajaskond moodustab isegi ühe suure osa riigiametnikkude peres, on ju algkooliõpetajaid 4.004 ja keskkooliõpetajaid 1.681, kokku moodustaks see $\frac{1}{3}$ kõigist riigi- ja omavalitsuse teenistuses olevast isikuist. Õpetajaskonnas on tekkinud meeoleu, mille ilmsikstulemine just soovivat ei ole. Õpetajaskonnas lükatakse süü selle seaduse hiljaksjäämise pärast osalt Riigikogule, arvates, nagu meelega on tahetud ignoreerida õpetajate töö tähtsust ja töö suurust. Võib öelda, et viivituse põhjuseks, niipalju kui mina aru sain, on rohkem olnud tehnilised põhjused. Õpetajatele on maksvaks määratud eriline palgaredel. Ametnikkude enamus sai palgaredeli varem kätte, ning vähemus pidi ootama. See on niisuguse meeoleu tekitanud õpetajaskonnas, et isegi Riigikogu komisjonis ei või

asjalikult arvustada mõnda puudust esimeses seaduseelnõus. Arvatakse juba õpetajaskonna poolt, et see on nagu seisuse ja töö tähtsuse mittetähelepanemine, kuna ta seda ei ole. Arvustused, mis ühelt kui teiselt poolt kuuldavale tulnud, on asjalikud olnud. Ma võiksin rühma nimel öelda, et seaduseelnõu, mis esitati Vabariigi Valitsuse poolt enne käesolevat eelnõu, on mõnes suhtes puudulik, ja tuli arvustavalt sõna võtta. Meie ei saa sellega hästi leppida, et õpetajate palgad linnas ja maal on ühesuurused. On selge, et elu linnades, eriti Tallinna elu, on tunduvalt kallim kui maaelu, ja sellepärast leiame, et linnas elavate õpetajate tasu peaks olema suurem kui maaõpetajate oma. Mingisuguse ühtlase mõõdupuu järgi ei saa määrata siin palku, sest õpetajaskond on teise koosseisuga kui ametnikud: õpetajad on suurelt osalt maal, kuna riigiametnikud suuremalt osalt asuvad linnades. Ei saa pidada mõõduandvaks, et linnaõpetajad saaksid palka samas suuruses, kui õpetajate enamus, kes elab maal. Tingimata tuleb siin vahet teha. Siis kaoks kibe meelevõtte, mis ilmsiks tulnud linnaõpetajate poolt, kuigi seda avalikult ei öelda, et see käib peaaegselt linnaõpetajate kohta, kuna see ometi nii ei ole. Maa elu-olu on odavam ja kergem, kui linna.

Kui vast sügisel parandatakse need puudused, mida ma nimetasin, siis võib tõesti niisuguse parandatud palgaseaduse poolt olla. Tuleks tähele panna näiteks, et keskkoolide juhatajate palk on, võrreldud ametnikkude palkadega teistes ministriumides, ikkagi väike, liiga väike. Samuti ka algkooliõpetajate, algajate õpetajate palganormid on vast liiga väikesed, kuna jälle maa-algkoolide juhatajate palgad võrdlemisi nende isikute palkadega, kes on ülikooli haridusega, lähevad liiga kõrgele. Seda on komisjonides näidatud ja need on asjalikud arvustused, mis ei tarvitseks tekitada mingisugust kibedat meelevõtet.

Et see seaduseelnõu pärast ametnikkude palgaseaduse eelnõu on tulnud, siis on tekkinud niisugune meelevõtte, mis ei ole soodus. Palgaseaduse edaspidisel arutamisel oleks soovitatav, et tulevikus õpetajate palgaseadus ilmuks samal ajal nagu ametnikkude palgaseaduski, et siis ei tekiks niisuguseid arusaamatusi. Hiljaksjäämise põhjuseks, nagu ma kuulnud olen, on olnud peaaegselt tehnilised põhjused. Mingisugust tendentsi ei saa meie välja lugeda ei rahaministri ei haridusministri tööst selle palgaseaduse väljatöötamisel ja ta veidi hiljaksjäämise pärast.

K. Ast (stp): Austatud härrad Riigikogu liikmed! Ei saa õigeks tunnustada seda asja-

ajamise viisi, mis käesoleva seaduseelnõu juures jälle nähtavale tuleb. Meie lisame halbadele pretseidentide hulga, mis iseenesest küllalt suured on, jälle uusi juurde. Meil on just kui mingiks haiguseks või loomulikuks tarveks kippunud saama, et riik kodanikkudele toiduks seaduste asemele mingisugust seadusandlikku surrogaati või aseainet pakub.

Peaaegu iga Riigikogu istungjärgu lõpul koormatakse sedavõrt palju tööd kokku, et juttugi ei saa olla korrapärasest tööst. Ruttatakse kiires tempos edasi, mille all kannatavad meie seadused. Need seadused, mis kiires korras vastu võetud, ei kannata ainult tehniliste puuduste, vaid ka sisuliste puuduste all. Mõned parandused, mis Riigikogu liikmed esitavad, jäävad tähele panemata, sest kellelgi ei ole aega kärsituses põhjendusi kuulata ja lõppude-lõpuks kaotab parandustetegija tuju, kui teised ta peale vaatavad, kui ajaraiskaja peale. Selle vastu peame abinõusid otsima. Esiteks peab Riigikogu juhatus selle eest hoolitsema, et komisjonides kiirelt tööd tehtaks, peab töö ära jagama ühetasaselt, et komisjonid saaksid õigel ajal tööga valmis. Muidugi on see ka Riigikogu komisjonide juhataste ja vanematekogu ülesanne, et komisjonid õigel ajal oma tööga valmis saaksid. Sagedasti on seaduste kiire läbivaatamise tempo takistatud Vabariigi Valitsuse viivitamisest. Mispärast Vabariigi Valitsus ei jaksanud tulla siis, kui Riigikogule esitati ametnikkude palgaseadus, ka koolinõunikude ja õpetajate palkadega? Siis oleks kõrgendus, mis hädatarvilik ja paratamatu, vastavalt palgaastmetele ette võetud, ja meil oleks olnud tegemist õiglase ning otsustarbekohase palgaseadusega ja palga reguleerimisega. Nüüd aga tõstetakse 25% võrra umbropsu. Loomulikult ei ole see õiglase ega otstarbekohane.

Sellega ei taha ma kõnelda ajutise seaduseelnõu vastu. See on saanud paratamatuks, see tuleks aktsepteerida kui hädaasi selle asemel, et korralik palgaseadus vastu võtta. Aga mis põhjustel ja mispärast Vabariigi Valitsus ei ole saanud õigeks ajaks esitada õpetajate palgaseadust? Veel rohkem, meie ei saa aru, mispärast on Riigikogu sunnitud just nimelt täna istungjärku lõpetama? Kas ta ei oleks võinud ära oodata loomuliku istungjärgu lõpuni, mis oleks iseenesest kätte jõudnud nelipühiks? Mispärast just praegusel silmapilgul, 20. mail, peab Riigikogu, maksu mis maksab, istungjärku lõpetama? On lihtsalt kellelegi pähe sattunud ja selle järgi heaks arvatud lõpetada täna, aga motiveeritud ei ole seda absoluut mitte millegagi. Nähtavasti on härradele rahvaesitajatele saabunud see silmapilk, kus asunikud ja põllumehed taha-

vad oma põldudele tötata, ja sellepärast peab Riigikogu oma töö katkestama. Nagu näete, ei ole seaduste kuhjamisega praeguse istungjärgu lõpul tegemist. Rahaseadused on vastu võetud. Ka aktsiaseltside ja osühingute seadusest on üle saadud. Üldse on kõik raske- mad seadused käest ära saadud õigel ajal. On jäänud ainult õpetajate palgaseadus.

Kui nüüd tullakse seletama, et ei ole olnud mingit vaenulikkust õpetajate vastu, vaid et see on niiõelda saatuslikult ja paratamatult juhtunud, et nende palgaseadus peab Riigikogus vastu võtmata jääma, siis ei ole see seletus millegagi põhjendatud. Kui Riigikogu oleks tahtnud veel ühegi nädala koos istuda, siis oleks rahaasjanduse komisjon läbenud kolmel lugemisel õpetajate palgaseaduse vastu võtta. Seda oleks väga hästi tehtud, ilma et midagi katki oleks olnud. Ei saa ometi Riigikogu liige rahvaesitaja kohuseid halvemaks pidada, kui oma isiklike majapidamise huvimid. Mis seal siis lahti on? Lõpuks on ilmastik sedavõrt soodsaks muutunud, et külv algada võib. Meie teame, kui tähtis on meie rahvamajandusele vilja õigel ajal maha külvata. Aga ma mõtlen, et Riigikogu liikmed, kui nad oma kandidatuuriga esinesid Riigikogu valimistel, ka sellega arvestasid, et nüüd tuleb oma majapidamise juurest tagasi tõmbuda. Kui keegi oma nime kandidaatide nimekirja üles oli seadnud, siis oli ta enese sellega tegelikkude põllumeeste ja asunikkude hulgast üle viinud riigi tegelikkude politikute hulka. Sellest peab ta ka enda suhtes tarvilikud järeldused tegema. Mitte asjata ei makseta Riigikogu liikmele palka, vaid selleks, et ta oma isikliku majapidamise juurest võiks tagasi tõmbuda. Õigustatuks ei saa pidada seda asjaajamise korda, mis käesoleva seaduse juures ilmsiks tulnud.

Ma ei kuulnud kõike, millest kõneles siin härra Raudkepp, aga niipalju sain mööda minnes paar lauset tema kõnest kinni haarates aru, et jälle südametunnistuse piin vaevab meie kristlikke härrasid ja et tarvilikuks peeti Riigikogu kõnetoolilt oma käsi pesta, nagu Pontsius Pilatus olla käsi pesnud Kristuse pärast. Muidugi, üks kooliõpetaja ei saa omada sedavõrt suurt tähtsust, kui Kristusel Pontsiuse ja Pilatuse juures oli, ja sellepärast oleks see käepesemine ka ära võinud jääda. Aga nähtavasti demagoogia pärast viimasel Riigikogu istungjärgu päeval ei võidud seda kätepesemist ometi jätta.

Mu härrad, kui teil oleks kooliõpetajate töö vastu tarvilikku lugupidamist, siis ei oleks teie kooliõpetajate palgaseadusega nii talitanud, nagu seni talitatud on. Ka käesoleva

ajutise hädaseaduse juures, mida tahetakse vastu võtta, olete omapärasel seisukohal. Kui see seaduseelnõu oli Riigikogu rahaasjanduse komisjonis arutamisel, siis olid põllumeestekogude rühma liikmed Tonkman ja Laarman need, kes leidsid, et kooliõpetajate palk liiga kõrgele kruvitakse ja et õpetajate töö uute palkade suurusele ei vasta. Ja kes siis härrade Tonkman'i ja Laarman'iga nii väga üksmeelse seisukoha võttis ja seda eriti ka kõnes ei võinud rõhutamata jätta, oli härra Anniko kristlikust rahvaerakonna rühmast. Too oli härra, kes leidis, et tõepoolest, mis neil koolmeistritel nii väga teha on. Maakooliõpetajad, kes ligi neljakuulise süvepuhkuse saavad, olla väga suured härrad, peaaegu suuremad veel kui kirikhärrad ja köstrid. Toodi võrdluseks kirikuõpetajate palgad. Seati õpetajad kõrvuti kirikuisandatega, ühendati need kaks sootu eriliste ülesannetega ja ametiga isikut ja leiti siis, et üks kirikuisand ei saa pooltki osa sellest, mida ta väärriks saada palga mõttes, kuna teistele tahetakse nii kõrget palka anda, et iga ülikooliharidusega mees on sunnitud kadestama. Nii viisi väljendas kristlik rahvaerakond oma seisukoha rahaasjanduse komisjonis. Kui härra Raudkepp nüüd püüab asja teisiti kujutada, siis ütlen: see on kätepesemine, mis käesoleval juhtumisel on ülearuseks osutunud.

A. Veiler (tõer): Lugupeetud rahvasaadikud! Kui härra Raudkepp siia kõnetooli astus, siis vaatasin härra haridusministri näkku. Seal paistis minule, kui võiksin välja lugeda küsimuse: mis see mees küll peaks tahtma?

Kui härra Raudkepi kõnet kuulasin, jäi ka minul lõpuks arvamine, et ei tea, mis see mees küll saada tahtis. Esiteks ütles härra Raudkepp, et õpetajaskonnas valitseb rahulolematumus, miks ei olevat õigel ajal palgaolusid korraldatud. Härra Raudkepil on õigus. Ametnikkude palgaolude reguleerimine võttis üle aasta aega. Seadus, mis praegu arutusel, paljundati alles 21. aprillil ja saadeti välja. Rkl. Raudkepi seletuse järgi olevat härra Lattik'ul olnud mõnesugused tehnilised põhjused, mis pärast seda seadust omal ajal esitada ei saadud. Missugused aga need tehnilised põhjused on, seda mina ei tea, ega ei teadnud vist ka härra Raudkepp, kui ta oleks teadnud, ei oleks ta keeldunud neid avaldamast. Edasi näeme, et seal mitte üksi tehnilised põhjused mõõduandvad ei olnud, vaid ka koalitsiooni rühmade sabotaash, millepärast seadust edasi viia ei saanud. Asi läks niikaugele, et kui selgus, et ilmad soemaks muutusid ja koju oli tarvis minna, siis ei saadud korralikku seadust enam kolmel lugemisel läbi vuristada, siis astuti

telgi taga samme, et surrogaat maksma pandaks ja kui seda surrogaati oli tarvis Riigikogus kaitsta, siis ei võtnud koalitsiooni rühmadest ükski mees aruandja kohuseid oma peale. Aruandja kohustest ütlesid ära põllumeeste rühmast härra Laarman, ja vist härra Tonkman, rahvaerakonnast härra Tõllasepp, kes oli enne aruandja, edasi ütles kristlaste hulgast ära härra Anniko ja asunikkude rühmast härra Loosalu. Nii näeme, et ükski neist rühmadest, kes valitsuse seljataga seisavad, ei võtnud aruandja kohustusi oma peale. Kui iseäralik see ka ei ole, näeme meie opositsiooni esitajat selle seaduse juures aruandja kohal. Vaadake, siin on selgesti nähtusega tegemist, et ei olda maa ees otsekohene. Kui härra Raudkepp tuleb siia kaebama, et õpetajaskond on rahulolemata, siis oleks härra Raudkepp pidanud aruandja kohused oma peale võtma või vähemalt oma rühmasõprade peale mõjuma, et need ära ei oleks öelnud. Meie teame, miks paremalt poolt aruandja kohta vastu võtta ei tahetud. Räägitakse küll õpetajaskonna viletsast seisukorrast, õigemini öeldud linnakoolide direktorite viletsast seisukorrast, sest härra Raudkepp on ise selles ametis, aga kui raha väljaandmine tuleb, siis öeldakse, — vaadake, opositsioon on see, kes tahab jälle riigikassale uut koormat kaela veeretada, meie käed on selles asjas puhtad.

Härra Ast'il on õigus, kui ta ütleb, et Riigikogu oma istumiste vaheaja liiga pikaks venitab. Teie lähete, minu härrad, viieks kuuks puhkusele, oktoobri algul tulete kokku ja seniks jääb see tähtis seadus arutamata. Meie rühm tegi omal ajal ettepaneku, maksta palka Riigikogu liikmetele ainult istungite aja eest, aga kelle häältega see ettepanek maha maeti? See on teie häältega maha maetud. Suur osa vastutust langeb teie peale, kui teie tulete Riigikokku seletama, et õpetajate seisukord on raske, aga tehnilistel põhjustel ei saa seda parandada. Härra Raudkepp, Teie kui pastor ja kui rahyasaadik peate olema otsekohene ja mitte ütleva, et meie saa siin midagi teha, vaid et meie ei taha neid rahasummasid välja anda, mis õpetajate palgatõstmise nõuab. Praegune seadus on hädaabinõuks. See seadus, mis komisjoni seisma jäi, oleks pidanud valitsuse poolt esitatama mitte 21. aprillil 1927. a., vaid juba 21. aprillil 1926. a., siis kui teiste riigiametnikkude palku korraldama hakati. Nüüd aga tulla ja öelda, et meie läheme puhkusele ja sellepärast pole tehnilistel põhjustel seda seaduseelnõu võimalik vastu võtta. Käesolev seaduseelnõu peab saama enne puhkusele minemist vastu võetud, vastasel korral tuleb vastutust kanda teie rühmal.

L. Raudkepp (krst) (fakt märk.): Aus-tatud eelkõnelejate kõnede kohta pean tähendama, et need on põhjendamata.

Juhataja **R. Penno**: Palun faktilise märkuse piiridesse jääda.

L. Raudkepp (krst): Ma võtsin sõna, kui üks õpetajaskonna liige, ja mitte sellepärast, et kõnelda enda huvides, vaid et olen keskkooli juhataja, kus ei maksa palka riik, mille tõttu oli minul kõige kohasem sellest rääkida. (Pahemalt poolt: Aga kahest kohast palka saatel)

Hariduskomisjonis valiti mind aruandjaks õpetajate palgaseaduse eelnõule, mis seal oli arutusel. See on minu faktiline õiendus.

J. Piiskar (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Seaduseelnõu, mis praegu päevakorras on ja mis õpetajate palgaküsimust tahab ajutiselt lahendada, ei tarvitseks olla põhjuseks, et kõneleda haridusministeeriumis valitsevast politikast üldse ja õpetajaskonna meelevõlvusest palgaküsimuse lahendamisel eriti. Seda oleks võidud teha siis, kui õpetajate palgaseadus Riigikogus arutamisele tuleb.

Aga kui rkl. Raudkepp oma esinemisega on sundinud teisigi sõna võtma, siis lubatagu mullegi teha mõned ääremärkused haridusministeeriumis valitseva politika kohta, mida härra Raudkepp on püüdnud kaitsta.

Kõigepealt ütleb härra Raudkepp, et õpetajaskonnas on ärevus õpetajate palgaseaduse hiljaksjäämise pärast. Seal on tõesti ärevus, kuid mitte ainult palgaseaduse hiljaksjäämise pärast, vaid seal on ärevus terve haridusministeeriumi tegevuse ja koolipolitika pärast. Palgaseaduse hiljaksjäämine on vaid üks moment, mis omalt poolt seda ärevust ei kahanda, vaid suurendab.

Kui asuti looma Eesti kooli meie iseseisvuse esimestel aastatel, siis oli õpetajaskond see, kes koolireformi kandis, sihid määras ja kogu meie koolipolitika loojaks oli. Meie ei leia ühtki suuremat sammu koolireformi alal, mis ei oleks õpetajate esituses või liidus läbi kaalutud, vaid kõik need on sealt läbi käinud. Esimestel aastatel töötati käsikäes õpetajaskonnaga, oli teatud kontakt olemas, pandi tähele õpetajaskonna arvamisi ja arvestati nendega. Samuti suhtusid õpetajad heatahtlikult ministeeriumi „ei“-ütlemisse, kui näha oli, et nende soove ei olnud võimalik teostada. Mis tehakse aga nüüd? Kui õpetajate palgaseadus Riigikogu komisjoni jõudis, pidas õpetajaskond end õigustatuks oma esituse kaudu oma arvamist Riigikogu komisjonis teatavaks

teha. Siis oli aga härra haridusminister Lattik see, kes andis laiaulatusliku kõneluse ajakirjanikkudele. Õpetajate liidu sekretär, lugupeetud õpetajakonna tegelane, kes hulga aastaid liidus sekretärina energiliselt töötanud, mispärast teda võib pidada liidu töö kandjaks, tuli Riigikogu komisjoni, et õpetajate üldist arvamist teatavaks teha. Aga härra haridusminister kurjustas, et õpetajaskond ei usaldavat haridusministeeriumi, et pidada midagi korrast ära olema, kui sarnane esinemine tarvilik. Meie ütlesime ka, et midagi ei ole korras haridusministeeriumis. Aga õpetajaskond ei saanud oma esitajat mitte seda demonstreerima, et midagi ei ole korras, vaid õpetajaskond on õigustatud oma arvamist avaldama eelnõude kohta, mis teda puudutavad. Ja meie näemegi, et teistes komisjonides ja teistel aladel arvestatakse sellega, asjasthuvitatud ringkondade aramisega. Näiteks maakomisjoni, kui seal oli arutusel linnade ja alevite maa küsimus, kutsuti alevite ja linnade esitajad seletusi andma. Samuti kutsuti ka sotsiaalkomisjoni meremeeste liidu ja kaubandustööstuskoja, laevajuhatajate seltsi ja laevaomanikkude ühingu esitajad. Vastavad ministrid ei asunud seisukohale, et see asjale halba toob, kui need inimesed sinna kutsuti.

Tuleb nii välja, et tahetakse suukorv pähe panna neile vanematele õpetajatele, kes meie koolipoliitikat rohkem on juhtinud, kui haridusministeerium ise. Lubage küsida, kas see loob sõbraliku vahekorra? See on ärevuse põhjus.

Siin on juba mitmelt poolt tähendatud, et haridusministeerium jääb hiljaks. Mul on teada mitmed juhtumised. Kui teiste ametkondade palganormid olid enam-vähem juba välja kujunenud, kui töö hakkas teatavasse lõppjärku jõudma, ei olnud haridusministeeriumis veel midagi tehtud. Oli näiteks juhtumine, kus õpetajate liidu esitaja haridusministeeriumi poole pööras, et selgitada, mis seal alal on tehtud. Haridusministril polnud muud teha, kui võtnud telefonitoru, kõnele- nud rahaministriga ja saanud siis ühe oma ametniku ja palunud õpetajate liidu esitajat, et see omad andmed ja materjalid kaasa võtaks ja ühes haridusministeeriumi ametnikuga läheks rahaministeeriumi ja katsuks seal seisukohta selgitada. Niisuguses olukorras on tulnud töötada. Ja kui siis õpetajate liidu esitaja tahab rahaministeeriumis oma seisukohti avaldada, siis tuleb haridusminister oma suure intervjuga, nagu ta seda ikka teha armastab, ja katsub õpetajate liitu kui kutse-organisatsiooni maha materdada. See on ju härra Lattik'ü eriala. Aga õpetajate palkade tõstmisest ei saa asja.

Ka härra Raudkepp kurdab, et õpetajaskond on ärevil. See ärevus on täiesti põhjendatud ja see ei lõpe enne, kui hakatakse ajama teistsugust hariduspoliitikat, kus ka õpetajate liidu põhjendatud seisukohtade ja arvamistega arvestatakse.

Nüüd tullakse käesoleva palgaseaduse eelnõuga, mis viimasel silmapilgul esitatud, ja väga iseloomulikult esitatud. Meie peame kolm Riigikogu koosolekut tegema ainult selle seaduseelnõu pärast. Meie oleksime võinud kolme koosoleku võrra rutem oma töö ära teha, aga haridusminister on see, kes demonstriaivselt Riigikogu kinni peab. Ta ei hoolitsenud selle eest, et seaduseelnõu üks päeva varem oleks esitatud. Nüüd peab Riigikogu kolm koosolekut istuma ainult härra Lattik'ü seaduseelnõu pärast. On see mõni kord? Kas see ei iseloomusta haridusministeeriumi praegust tegevust? Härra haridusminister kõneles neil päevil erajutuajamises, et ei olla võimalik esitada isegi käesolevat seadust eelnõuna, kus õpetajaile määratakse 25%-ti palgakõrgendust, sest umbes 2 miljonit tulla krediitist puudus. Selle peale juhtis tähelepanu ka aruandja, kuigi ta ütles, et see tegelikult ei tarvitse puudujääki tähendada, sest õpilaste arvu vähenemise tagajärjel algkoolis võib palgasumma väheneda.

Edasi teame meie, et juba paari aasta kestes on kõneldud riigiteenijate palgakõrgendusest 30% ulatuses. Kui see nii on ja kui teistes ametkondades on umbes 30% palku tõstetud, siis mis sundis haridusministrit võtma oma eelarvesse niisuguse palgasumma, et ta isegi 25% ei saa keskelt läbi õpetajate palku tõsta. Kui härra haridusminister ei taha õpetajaskonnale otse näkku lüüa, siis peaks tema olema see, kes ettepaneku teeb, et õpetajate palku 30% võrra tõstetaks — võrdsest teiste asutustega. Kuid seda ei tehta. Ka siin on hiljaks jäädud, ka siin on paras aeg mööda lastud, et tarvilikke krediite nõutada.

Vaadake, kui lugu nii on, siis on arusaadav, et vahekord peab sarnaseks muutuma, nagu ta kahjuks just kristlikkude haridusministrite ja õpetajakonna vahel on muutunud, sest seal poolt on püütud kõik teha, et õpetajate kui eriteadlaste arvamistega mitte arvestada.

Ja kui nüüd tulla kas või tundide suurendamise juurde, siis on härrad kristlased need, ja härra Raudkepp see, kes hariduskomisjonis on toetanud seisukohta, et tundide suurendamine on täiesti võimalik just pedagoogiliselt seisukohalt. Missugused on need pedagoogilised autoriteedid, kellega ta oma pedagoogilist seisukohta põhjendab? Ja kui nüüd tullakse ja öeldakse, et kõneldakse õpetajakonna liik-

mena, siis võivad sarnaselt kõneleda ainult kristlased, kes kõnelevad risti vastu õpetajaskonna seisukohale. Kui nad vaevaks võtaksid õpetajate liitu sisse astuda, siis nad näeksid, et sarnaseid andmeid seal ei ole, küll on aga neid, millest kõneles liidu esitaja, millest kõneleb ka märgukiri, mis Riigikogu liikmetele kättesaadetud, ja millele tähelepanu juhin. Kui tõesti tahetakse täna istungjärk lõpetada, siis tuleb see seadus muidugi vastu võtta, kuid seda tuleb parandada, ja nimelt nii, et õpetajatele makstaks 30% palgakõrgendust, nagu teistele riigiteenijaile. Teen sellekohase ettepaneku teisel lugemisel.

Haridusminister J. Lattik: Väga austatud rahvasaadikud! Eile Riigikogu kuluariides kõneldi, et käesolev Riigikogu istungjärk lõpeb rahulikult, temas ei ole hoogu ja tuld. Mina tahaksin öelda, et see oleks tema puudus olnud, sest mina olen inimene, kes on selle poolt, et hoogu ja tuld oleks. Kui see küsimus niisuguri lahkkelisid ja vastolusid esile toob, siis on see loomulik. Mina ei ole sõna selleks võtnud, et lugupeetud rahvasaadikutele vastu vaielda. Kui mina kõneleksin kui Riigikogu liige, siis võib olla, et ka minu vanas rinnas tuld ja hoogu leiduks, siis kõneleksin ma hoopis teistmoodi. Kuid praegu ei saa ma seda teha, sest esinen ministrina.

Haridusministeerium ei hakanud õpetajate palgaseadust valmistama mitte tänavu, mitte viimasel tunnil, nagu siin öeldi, vaid läinud kevadel, ja oktoobrikuul oli meil õpetajate palgaseadus valmis ning tuli isegi õpetajate kongressil arutamisele. Nii et see etteheide, nagu oleks haridusministeerium palgaseadusega viivitanud, langeb täiesti ära. Pealegi oli tarvis enne riigiteenijate palgaseadus vastu võtta, et astmed kindlaks määrata. Õpetajate palgaseadus ei ole ka varemalt vastu võetud enne riigiteenijate palgaseadust, vaid ta ilmub harilikult ikka lisaseadusena. Mina olen alati selle vastu olnud, et õpetajate tasu täiesti ära määrata riigiteenijate palgaastmete järgi. See on võimatu, sest õpetajate töö kannab hoopis teistsugust iseloomu, ja need liigitused õpetajate elukutse juures läbiviidavad ei ole, sest siin võetakse arvesse haridus ja teenistusaastad.

See etteheide, nagu oleks haridusministeerium õpetajate palgaseadusega viivitanud, ei ole õige. Kui Riigikogu oma seadusandluse töös siin viivitanud on, siis ei selles saa haridusministeeriumi süüdistada. (J. Piiskar, stp: Kas valitsus tegi ettepaneku, palgaseadus kiireks tunnistada?) Sellekohane eelnõu oli Riigikogu komisjonile esitatud. Riigikogu komisjon asus eelnõu tähtsa

punkti vastu eitavale seisukohale, ja haridusministeerium ei saanud ju enne uue eelnõuga tulla, ta pidi valitsuse komisjoni otsusega tuttavaks tegema. (J. Voiman, stp: Kuidas nii, ainult üks paragrahv oli.) See oli oluline. Hommikul kukutas komisjon valitsuse eelnõu läbi, kell 12 päeval nõuti juba seaduse kiireks tunnistamist. Vabariigi Valitsus ei saa uut seadust kiireks tunnistada, kui selle seaduse vastu oldi ja kui Vabariigi Valitsuselt nõuti seisukohavõtmist. Niisugust tööd ei saa keegi nõuda Vabariigi Valitsuselt, et kui tema seadus läbi kukutatakse, siis nõutakse tunni aja jooksul, tunnistagu ta seesama seadus kiireks, pealegi kui oli vaja seisukoha võtta rahalistes küsimustes.

Mis puutub rkl. Piiskar'i seletusse, nagu ei oleks eelarvega asi korras, siis on asjalugu järgmine. Kui kokku seati õpetajate palgaseadus, siis oli meil rahaministriga kokkulepe, et kui see seadus Riigikogus läbi läheb, siis tuleb lisaelarvega krediiti küsida umbes 20 miljoni võrra. 25% lisa juures võiks 2 miljonit puudu jääda — sellest ma rääkisin. Ja ka seda puudujääki saab lisakrediidiga lahendada.

Mis puutub sellesse, et mind süüdistati minu intervjuus, siis ma ütlen Teile, härra Piiskar, kui Teie tol korral oleksite olnud rahaasjanduse komisjonis ja oleksite kuulnud õpetajate liidu esitaja kõnet, ma ütlen, see oleks väga halba mõju Teie peale avaldanud. Kui õpetajate esitaja teeb õpetaja elu nii raskeks ja võimatuks ja liialdab omas kõnes, siis ei avalda see igatahes head mõju.

Mis minu vahekorradesse puutub õpetajate liiduga, siis on see minu asi, ma vastutan alati ise oma ütluste eest ja kõnelen seda, mis ma õigeks pean. Ka siis, kui rahvasaadikud vastu kõnelevad, kui terve õpetajate liit vastu on, räägin ja teen ma seda, mis minu arvates õige on. Ma oskan, mu härrad, elus ka üksinda olla. Kui oleks tulnud härra Martinson komisjoni kõnelema, lugupeetud liidu esimees, tema oleks kindlasti teisiti kõnelenud ja tema kõne ei oleks pannud liitu nii piinlikku seisukorda, kui sinna saadetakse inimesi, kes igal tingimusel liialdavad. . . (L. Johanson, stp: See on vale!)

Juhataja R. Penno: Rkl. Johanson, ma teen Teile märkuse.

Haridusminister J. Lattik: . . . siis ei ole see õige seisukoht. (L. Johanson, stp: See ei ole õige, mis Teie kõnelete. Poliitistel põhjustel hakkate kahtlustama teisi, seda teeb üks pastor. — Vahelhüüe paremalt poolt: Johanson, võtke palderjani. L. Johanson, stp: Teie võtke

petrooleumi, kui see Teile meeldib. Ja Teile võite riitsinust ka võtta!) Ma näen, härra Johanson, kui see, mis ma ütlesin, Teid vihastab, et see õige on. Ja usun, et kui Teile ka petrooleumi või palderjani sisse võtate, ei rahusta see ometi Teile närve. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) Ma neid retsepte tarvitanud ei ole, mida siin vastamisi pakutakse, ja ei tunne nende mõju. (L. Johanson, stp: Küsige apteegist, iga apteeker annab Teile.) Võib olla, võib olla aga, et kui mina kuskilt apteegist peaksin rohtu küsima, mulle siis öeldakse, härra Johanson on kõik tühjaks ostnud. (Üldine naer.) Kuid ma arvan, nende küsimuste juures ei maksa vaielda. Arvan ka, et asjata on haridusministri ühe intervjuu põhjale tervet haridusepolitikat rajada, nagu seisaks selles terve haridusepolitika. Kui haridusminister olen ma õpetajate liidu juhutusega püüdnud haridusepõllul koos töötada, olen lasknud liitu informeerida, temale andmeid andnud, tema tööd seal ära kasutanud, kus see tarvilik oli. Vahekord on olnud alati korrektne. Kui aga õpetajate liit tarvilikuks peab isesugust politikat ajada, siis astun ma tema vastu.

M. Laarman (põl): Omavahelises vehklemises pahempoolsete ja härrade kristlaste vahel arvas rkl. Ast heaks paar kivikest visata ka põllumeeste rühma aeda. Pean tähendama, et need kivikesed tagasi kukkusid viskaja oma poole peale. Härra Ast tähendas, et põllumeeste rühma liikmed kangesti tahavad minna oma põldudele ja selleks on tarvis Riigikogu töö lõpetada. Ma ei tea, kust härra Ast selle võttis? Minu mäletamise järgi ei olnud härra Ast tol korral vanematekogu koosolekul, kus arutati Riigikogu vaheaja küsimust, ja arvatavasti on talle teadmata, mispärast vanematekogu niisuguse otsuse tegi. Vanematekogu tegi nimelt härra Anderkopp ettepaneku vaheaja määramiseks, ja põhjendas seda sellega, et kuna Riigikogu kogu talve töödega koormatud oli, nüüd Riigikogu väsinud on. Seda tunnistasid ka kõik teised rühmade esitajad õigeks. Härra Anderkopp tegi ettepaneku, lõpetada käesolev istungjärk 25. mail. Mina arvasin, et see ei ole selleks sünnis päev, kuna ta nädala keskel, ja tegin omalt poolt ettepaneku, lõpetada istungjärk 20. mail. Ma ei tea, kas härra Ast on tahtnud meelega mittetäpseid andmeid selles asjas anda, või on see sündinud kogemata.

Teiseks pean tähendama, et mitte teised, vaid härra Ast oli see, kes arvas, et kooliõpetajate palgaseadust ei suudeta rahaasjanduse komisjonis kiires korras läbi võtta. Härra Ast, kui koosoleku juhataja konstateeris, et

meie ei jõua seadust läbi võtta ja sellepärast on tarvis selle asemel mingisugune aseseadus vastu võtta. Aga kui siin tullakse teisi süüdistama, siis peab selleks küll palju julgust või midagi muud olema. (J. Voiman, stp: Mis koosoleku juhataja pidi siis ütleva?) Vast Teile ehk räägite omavahel läbi, mida ta ütleb.

Kolmandaks pean tähendama, et härra Ast, vaadates meie poole tähendas, et „Nad peavad silmas oma isiklike huvisid ega taha Riigikogu tööd teha. Nad võtavad palga, aga jäävad tööst kõrvale.“ Pean tähendama, et meie rühmal niisuguseid liikmeid ei ole, kellele töö raske ja kes kõrvale hoiavad.

Sama kahtlust avaldas siin ka härra Veiler. Ma paluksin härra Veiler'it oma ümbruses järele vaadata, kas seal mitte kauemat aega mõni mees ei puudu ja ei külva kodus kaeru. Ja kui siin mõni mees puudub, siis mitte meie rühmast, vaid see on Teile rühmast, härra Veiler, nimelt härra Pool. (A. Anderkopp, tõe: Kui härra Pool puudub, ega see ei tähenda, et ka teised puuduvad!)

K. Ast (stp) (fakt. märk.): Mina pean härra Laarman'i seletuste kohta omakord seletama, et mina ei ole ei aruandjana ega ka Riigikogu liikmena kõneledes rahaasjanduse komisjonile selles mõttes etteheiteid teinud, et rahaasjanduse komisjon oleks viivitanud palgaseaduse läbiarutamiseks. Sugugi mitte, mina koguni aruandjana rõhutasin, et rahaasjanduse komisjon kiires korras asus palgaseaduse läbi vaatamisele, aga et Riigikogu vanematekogu oli otsustanud istungjärgu täna lõpetada, siis ei olnud võimalust rahaasjanduse komisjonil kolmel lugemisel vastu võtta õpetajate palgaseadust. Ja ütlesin, et kui Riigikogu oleks üheks nädalaks vaevaks võtnud kauemaks jääda, siis oleks rahaasjanduse komisjon tarviliku töö teinud, seaduseelnõu Riigikogule esitanud, ja Riigikogu ise oleks kolmel lugemisel jaksanud ning läbenud palgaseaduse vastu võtta.

H. Anniko (krst): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Eksiarvamiste ärahoidmiseks olen sunnitud siin paar sõna ütleva. Lugupeetud rkl. Ast puudutas omas kõnes ka minu nime, teatades, nagu oleksin mina rahaasjanduse komisjonis valitsuse poolt esitatud õpetajate palgaseaduse vastu rääkinud. Selle kohta pean ütleva, et mina olen ainult mõne väärnähtuse kohta sõna võtnud, mis tähendatud seaduses ette tuleb, aga mitte üldmõttes selle seaduse vastu rääkinud. Selle tõenduseks toon siin väljavõtte rahaasjanduse komisjoni protokollist, millest selgesti näha, mis mõttes

ma seal rääkinud olen. Seal leiame must valge peal järgmist: „Anniko: Kui mõned õpetajad maal kuni 18.000 mk. palka saavad, siis kutsus see nurinat välja kodanikkude hulgas, kui ka teiste intelligent tööjõudude hulgas, kes vähem palka saavad, nagu jaoskonnaarstid, kirikuõpetajad j. m. Niisugused väärnähtused tuleksid teisel lugemisel kõrvaldada.“ Ainult seda olen ma öelnud, millest selgesti näha, et ma ainult mõne väärnähtuse peale tähelepanu olen juhtinud, mis seaduses ette tuleb ja parandamist nõuab.

K. Tonkman (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Tahaksin kõigepealt tähelepanu juhtida sellele, mida härra Veiler siin esile kutsus, nimelt tähendas härra Veiler, et tööerakonna rühm teisele Riigikogule olla esitanud ja tahtnud vastu võtta Riigikogu liikmete palgaseaduse, mis Riigikogu liikmetele ainult selle aja eest palka maksta lubab, mil nad Riigikogus tööd teevad. (A. Anderkopp, tütar: Just, just!) Ma ei vaidle selle vastu, kuid et tööerakonna rühm selle ettepaneku tegi, selle vastu tahaksin vaielda ja rkl. Veiler'i kui ka teiste Riigikogu liikmete tähelepanu juhtida selle peale, et just põllumeeste rühm selle ettepaneku tegi, mille järgi Riigikogu liikmed üldse palka ei saagi. (A. Anderkopp, tütar: Ei teinud, ei teinud! — B. Oja, tütar: Nii jämedalt ärge valestage! — Hulgalised vahelhüüded. — Juhataja R. Penno helistab.) Ma räägin vaid sellest, missuguse ettepaneku põllumeeste rühm tegi.

Juhataja R. Penno: Rkl. Tonkman, ma ei saa aru, kuidas Teie kõne ühenduses on praeguse õpetajate palgaseadusega?

K. Tonkman (põl): Palgaküsimus üldistes joontes oli arutusel ja sellega oli ühenduses ka see, et Riigikogu liikmed ei tahtvat tööd teha vaid puhkusele minna ja õpetajate palgaseaduse vastuvõtmata jätta. Minu arusaamise järgi leian tarvilikuks öiendada seda, mida rkl. Veiler selkorral esile tõi nimelt tööerakonna rühma kohta. Rkl. Veiler tähendas, et tööerakonna rühm olevat niisugust Riigikogu liikmete palgaseaduse vastuvõtmist poolandanud, kuid pean ütleva, mina ise tegin selle ettepaneku. (K. Päts, põl: Härra Tonkman, jätke oma palgaasi sügiseks! — J. Voiman, stp: Teid õpetatakse!) Härra Voiman, mina Teie õpetust ei vaja! (J. Voiman, stp: Ei, ega mina ei õpeta, vaid härra Päts! — Chr. Kaarna, tütar: Kõik suured mehed kõnelevad täna! — H. Rebane, põl: Päril lõbus kuulata!)

Juhataja R. Penno: Rkl. Tonkman, ma peatan Teid teist korda.

K. Tonkman (põl): Ma ei tea, miks juhataja Riigikogu liiget, kui ta mõne teise Riigikogu liikme asjalikkude märkuste kohta sõna võtab ja sellele vastab, takistab. Pean ütleva, et rkl. Holberg juba ütles, missugune on põllumeeste rühma seisukoht Riigikogu liikmete palga suhtes.

Juhataja R. Penno: Rkl. Tonkman, peatan Teid kolmat korda, Teie kõne on läbi.

K. Tonkman (põl): Rkl. Piiskar kõneles üleolevalt, et õpetajaskond olevat koolireformi alal palju tööd ära teinud ja seda tööd tuleks nii väga hinnata ja isegi kõrgelt hinnata. Nii sain ma lühidalt rkl. Piiskar'i ütlemisest aru. Kui see nii on, siis peab küll kõrvaltvaataja muuhulgas tähendama, et need reformid, mis õpetajaskond on kooli alal üles seadnud, on küll vastupidise või halva mulje esile toonud, sellepärast on üldiselt kurb nähtus aset leidnud, et meil kool kasvatab praegu elule võõraid inimesi. Seda küsimust ei ole õpetajaskond tähele pannud, vaid läheb muude oma majanduslike küsimuste peale üle. Ma puudutasin seda küsimust pikemalt rahaasjanduse komisjonis, selle vastu ei vaieldud ja ei saaks ka siin vaielda, nii et härra Piiskar'il ei maksaks niipalju ja kõrgelt kõneleda õpetajate koolireformist. Meie õpetajaskond peaks rohkem kasvatuslikku külge puudutama ja sellel alal tegu võimeline olema.

Mis puutub käesolevasse novelli, ei saa öelda, et novellid nii lühikesed või pikad nad ka on, kõiki puudusi rahuldada suudaksid. Et ka käesoleval novellil teatud puudused olemas, ja haridusministerium lubanud teisel lugemisel parandusi teha, siis ei taha ma sellest enam pikemalt kõneleda.

A. Veiler (tütar): Õpetajate palgaseadust arutades on siin asju puudutatud, mis nii öelda, kaudsel teel õpetajate palgaseaduse küsimusega ühenduses on. Muuseas kõneles näiteks härra Laarman kivideviskamisest naabrite aeda. Aga ma arvan, et tõesti neid kive, mis suudaksid härra Laarman'i peale mõjuda, meil küll ei ole. Isegi Rimmu vesikivid ei ole härra Laarman'i murda suutnud.

Härra Tonkman tähendas ühele asjaolule, et kui omal ajal Riigikogu liikmete palgaseadus arutamisel oli, tema selle poolt olevat olnud, et Riigikogu liikmed ilma palgata töötada võiksid. (Vahelhüüe pahemalt poolt: Võivad juurdegi maksta! Naer.) Stenogrammide kõnelevad aga teist keelt. Need sõnad,

mis härra Tonkman praegu õpetajate palgaseaduse arutamisel öelnud, käivad risti vastu neile arvamistele, mis härra Tonkman aasta või poolteist varem kõnelenud. Sel korral on härra Tonkman öelnud Riigikogu liikmetele palgamaksmise kohta muuseas järgmist: „kui tahetakse palku piirata kahe, kolme, nelja kuu peale, ma ei tea, kuidas härra Pool seda ette kavatseb panna, siis piiratagu ka Riigikogu tööaja pikkus ära. Riigikogu liige ei saa ju rohkem tööd teha, puudub palk, ta peab minema oma igapäevast leiba teenima.“ Rahvasaadik peab otsekohene olema ja peab kõigepealt oma kunagiöeldud sõnad meeles pidama.

K. Tonkman (põl) (fakt. märk.): Faktilise märkusena pean tähendama, et härra Veiler on üksikuid lauseid minu kõnest ette kandnud, mis tõele ei vasta. (A. Anderkopp, tüer: Kuidas ei vasta tõele?)

Härra Veiler tõi ette üksikud laused, aga mitte kogu mu kõne.

Aruandja **K. Ast** (lõpusõna): Kõnelejad ei ole sõna võtnud seaduseelnõu arvustamiseks, ega üldse kõnelenud arutamiselolevast õpetajate ajutisest lisapalga seadusest, vaid nähtustest, mis ei puuduta otsekohe käesolevat seaduseelnõu. Sellepärast ei ole minul, kui rahaasjanduse komisjoni aruandjal, sisuliselt midagi vastata. Kordan vaid ettepanekut — käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

Päevakord on läbi. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 12.05 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **R. Penno**.

Sekretär **M. Juhkam**.

